

Research Paper

The Meanings of Polygamy in the Interpretive Frameworks of Polygamous Men (A Case Study of Mazar-i-Sharif, Afghanistan)

Abdullah Muradi¹ , Mahnaz Farahmand^{*2} , Masoud Hajizadeh Meimandi³ , Ahmad Kalateh Sadati⁴

¹ Ph.D. Candidate in Sociology of Economics and Development, Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran, a.muradi@stu.yazd.ac.ir

² Associate Professor in Sociology, Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran, farahmandm@yazd.ac.ir

³ Associate Professor in Sociology, Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran, mhadjizadeh@yazd.ac.ir

⁴ Associate Professor in Sociology, Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran, asadati@yazd.ac.ir

[10.22080/ssi.2025.29094.2276](https://doi.org/10.22080/ssi.2025.29094.2276)

Received:

April 25, 2025

Accepted:

July 29, 2025

Available online:

August 26, 2026

Keywords:

Causes of Polygamy,
Existential
Dissatisfaction, Mazar-i-
Sharif Province,
Polygamy, Thematic
Analysis

Abstract

Objectives: Polygamy is a traditional form of marriage in Islamic societies, particularly within the cultural context of Afghanistan. However, with the expansion of globalization, its traditional functions have undergone significant transformation and, in many cases, have come into conflict with modern family values and structures. The present study aims to explore the causes and consequences of polygamy within the meaning-making system of polygamous men, seeking to uncover how men rationalize, interpret, and experience this familial lifestyle. **Methods:** This study was conducted using a qualitative approach and thematic analysis method. The target population consisted of polygamous men residing in Mazar-i-Sharif, Afghanistan. The research sample included 27 polygamous men selected through purposive and snowball sampling, with attention to cultural, social, and economic diversity to capture varied perspectives. **Results:** The study yielded nine main themes categorized into two overarching domains. The semantic implications of polygamy encompassed six primary themes: institutionalized culture, stigmatization of the first wife, preference for sons, lack of awareness, religious commitment, and aspirations for economic and social improvement. The consequences of polygamy included three major themes: biological dissatisfaction, financial tensions, and life satisfaction. **Conclusion:** The findings reveal that no single cultural, social, or religious factor alone sufficiently explains the decision to engage in polygamy; rather, it is the interplay of these factors within the specific social context that leads men to adopt this marital practice. Nonetheless, the lived experiences of polygamous men indicate that polygamy often results in increased family tensions, economic pressures, and deteriorating mental health. This study can inform policymakers and social institutions in raising public awareness about the responsibilities and challenges associated with polygamy, helping to prevent impulsive decisions in this regard.

*Corresponding Author: Mahnaz Farahmand

Address: Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran. Email: farahmandm@yazd.ac.ir

This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License

(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

2538-3612 © The Author(s)

Published by University of Mazandaran

Extended Abstract

1. Introduction

Polygamy, as a traditional form of the marital institution, remains a visible social reality in many Islamic societies, including Afghanistan, and continues to constitute an integral part of the historical and cultural structure of the family. However, the profound social, cultural, and economic transformations of recent decades have reshaped the traditional functions of this practice, placing it in tension with modern family values and structures. A review of previous research indicates that most global studies have examined the consequences of polygamy primarily from the perspectives of women and children, while the experiences of polygamous men have received far less scholarly attention. Yet, men within this marital system also encounter significant challenges, such as psychological strain, marital conflicts, economic difficulties, and the struggle to maintain equitable relationships across multiple households.

In Afghanistan, previous studies have largely adopted jurisprudential, legal, or descriptive approaches, leaving a notable gap in qualitative research exploring men's lived experiences and perceptions of polygamy. Accordingly, this study adopts a qualitative and interpretive approach to explore the meanings, motivations, and consequences of polygamy from the perspectives of polygamous men residing in Mazar-i-Sharif. Through the analysis of narratives and field data, the research seeks to present a comprehensive understanding of the psychological, social, and cultural dimensions of this phenomenon within the context of contemporary Afghan society.

2. Methods

This study employs a qualitative research design using the Attride-Stirling thematic network analysis method. The research population consisted of polygamous men residing in the city of Mazar-i-Sharif who had been in their second marriage for at least five years, ensuring that participants had substantial lived experience of polygamy. Participants were selected purposively to capture diversity in cultural, social, and economic backgrounds. Data were collected through in-depth, semi-structured interviews. In total, 27 interviews were conducted until theoretical saturation was achieved.

Following verbatim transcription and repeated reading, the data were analyzed at three levels—basic themes, organizing themes, and global themes—to construct a network of meanings and experiential patterns among polygamous men. Ethical principles, including informed consent, confidentiality, and voluntary participation, were strictly observed. The trustworthiness of the findings was ensured through Lincoln and Guba's criteria of credibility, transferability, dependability, and confirmability, achieved by participant validation, sample diversity, and careful documentation of analytic procedures.

3. Results

The findings reveal that polygamy in Mazar-i-Sharif emerges from a complex interplay of cultural, social, economic, and psychological factors. Thematic analysis identified nine major themes and twenty subthemes. One of the most salient patterns was the persistence of traditional cultural norms and intergenerational modeling, which sustain the practice of polygamy. In many families, marriage is

not a product of personal choice but a decision imposed by parents and relatives.

Psychological and familial motives such as marital dissatisfaction, blaming the first wife, emotional alienation, and the perceived sexual inadequacy of the first spouse were among the most frequently cited reasons for remarriage. On the social level, ethnic competition, tribal pride, and the preference for male offspring were found to legitimize and even valorize polygamy as a socially acceptable or desirable behavior. Economic improvement and perceived financial capacity were also used by men and their families to justify or rationalize multiple marriages.

Conversely, the study found that polygamy carries extensive consequences for men's mental health, family cohesion, and economic stability. Participants reported heightened psychological stress, emotional exhaustion, marital distrust, and declining intimacy within their families. From an economic perspective, polygamy often resulted in increased financial burdens, aggravated poverty, and inability to meet basic household needs. A small minority of men, whose remarriages occurred with the consent of their first wife or due to infertility, expressed relative satisfaction, attributing this to mutual understanding among wives. Overall, the findings suggest that polygamy in Afghanistan is not a freely chosen lifestyle but rather a product of intersecting cultural, structural, and socioeconomic pressures.

4. Conclusion

The results of this study demonstrate that polygamy in Mazar-i-Sharif arises from a multidimensional interaction of cultural, social, economic, and religious factors. Culturally, intergenerational imitation,

arranged marriages, and parental involvement in spousal selection constitute the primary conditions enabling polygamy. In traditional Afghan settings, marriages are often family-driven, and as men gain autonomy, dissatisfaction with the first marriage frequently leads to the pursuit of another. Socially, ethnic competition, tribal identity, and the desire for male heirs render polygamy both acceptable and, in some cases, obligatory. Additionally, labor migration, economic strain, and religious interpretations further reinforce the tendency toward multiple marriages. Some men justify their choice by invoking religious narratives and the prophetic tradition of polygamy.

However, the consequences of polygamy are deeply multifaceted. Most participants viewed it as a source of family conflict, rivalry, distrust, and emotional disturbance among spouses and children. Many reported ongoing psychological distress, exhaustion, and even regret over their decision to remarry. Economically, polygamy resulted in increased household expenditures, reduced living standards, and financial incapacity. Only in a few exceptional cases—such as remarriage with the first wife's consent or in cases of infertility—was partial satisfaction observed.

In conclusion, the study reveals that polygamy, contrary to common belief, does not typically resolve familial problems; rather, it often exacerbates psychological tension, financial hardship, and emotional disintegration. Hence, the phenomenon calls for critical social reflection and policy attention to mitigate its adverse effects on families and society at large.

Funding

The present study was conducted without financial support from any specific institution or organization.

Authors' contribution

This article is derived from the first author's doctoral dissertation. The composition of the authors and the level of their contributions in both the dissertation and the article are identical.

Conflict of interest

The authors declare no conflict of interest.

Acknowledgments

The authors would like to express their sincere gratitude to all participants, the esteemed reviewers, and the Editor-in-Chief of the journal for their valuable collaboration, guidance, and continuous scientific support.

علمی پژوهشی

دلالت‌های چندهمسری در نظام معنایی مردان چندهمسر (مطالعه موردی شهر مزارشریف افغانستان)

عبدالله مرادی^۱، مهناز فرهنگد^{۲*}، مسعود حاجی‌زاده میمندی^۳، احمد کلاته ساداتی^۴

^۱ دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران، a.muradi@stu.yazd.ac.ir
^۲ دانشیار گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران، farahmandm@yazd.ac.ir
^۳ دانشیار گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران، mhadjizadeh@yazd.ac.ir
^۴ دانشیار گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران، asadati@yazd.ac.ir

doi 10.22080/ssi.2025.29094.2276

چکیده

اهداف: چندهمسری یکی از اشکال سنتی ازدواج در جوامع اسلامی و به‌ویژه در بافت فرهنگی افغانستان است. با گسترش جهانی‌شدن کارکرد سنتی آن دچار دگرگونی شده و در بسیاری موارد، با ارزش‌ها و ساختارهای نوین خانواده در تعارض قرار گرفته است. پژوهش حاضر با هدف واکاوی علل و پیامدهای چندهمسری در نظام معنایی مردان چندهمسر انجام شده و تلاش دارد تا نشان دهد که چگونه مردان، این شیوه زیست خانوادگی را در ذهن خود توجیه، تفسیر و تجربه می‌کنند. **روش مطالعه:** این پژوهش با رویکرد کیفی و روش تحلیل مضمون صورت گرفته است. جامعه هدف پژوهش، مردان چندهمسر ساکن شهر مزارشریف افغانستان است. نمونه پژوهش شامل ۲۷ مرد چندهمسر بودند و روش نمونه‌گیری به صورت هدفمند و گلوله‌برفی با در نظر گرفتن تفاوت‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی صورت گرفت تا دیدگاه‌های متنوعی گردآوری شود. **یافته‌ها:** یافته‌های پژوهش شامل ۹ مضمون اصلی است که در دو دسته کلی تفکیک شدند: دلالت‌های معنایی چندهمسری شامل شش مضمون اصلی: فرهنگ نهادینه، متهم‌انگاری همسر اول، ارزش‌گذاری پسران، کنش‌های انگیزشی، دین‌مداری، بهبود شرایط اقتصادی و اجتماعی است. پیامدهای چندهمسری شامل سه مضمون اصلی آشفتگی درونی، تنش‌های مالی و رضایت زندگی ارائه شده است. **نتیجه‌گیری:** نتایج تحقیق نشان می‌دهد که هیچ‌یک از عوامل فرهنگی، اجتماعی یا دینی به تنهایی عامل کافی برای چندهمسری نیستند؛ بلکه ترکیب آن‌ها در بستر خاص اجتماعی، مردان را به این تصمیم سوق می‌دهد. با این حال تجربه مردان چندهمسر نشان داد که پیامدهای چندهمسری اغلب شامل افزایش تنش‌های خانوادگی، فشارهای اقتصادی و تضعیف سلامت روان همراه است. این پژوهش می‌تواند به سیاست‌گذاران و نهادهای اجتماعی کمک کند تا آگاهی مردم را نسبت به مسؤولیت‌ها و چالش‌های چندهمسری بالا ببرند تا از تصمیم‌های احساسی جلوگیری شود.

تاریخ دریافت:

۵ اردیبهشت ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش:

۷ مرداد ۱۴۰۴

تاریخ انتشار:

۴ شهریور ۱۴۰۵

کلیدواژه‌ها:

استان مزارشریف، تحلیل مضمون، چندهمسری، علل چندهمسری، ناخرسندی زیستی

* نویسنده مسئول: مهناز فرهنگد

آدرس: گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران.

این مقاله با دسترسی آزاد تحت مجوز بین‌المللی کربیتو کامنز از نوع نسبت‌دادن-غیرتجاری-بدون انشقاق ۴/۰ است.

ناشر: دانشگاه مازندران © نویسنده(گان) ۲۵۳۸-۳۶۱۲

۱ مقدمه و بیان مسأله

در جوامع معاصر، تک‌همسری به‌عنوان الگوی غالب در تشکیل خانواده پذیرفته شده است و در اغلب فرهنگ‌ها، ازدواج میان یک مرد و یک زن، شکل رایج پیوند زناشویی محسوب می‌شود. باین‌حال، برخی از جوامع همچنان نظام‌های ازدواج چندهمسری را مجاز دانسته است (Al-Sharfi, 2017). چندهمسری نوعی از ازدواج است که در آن فرد به‌صورت هم‌زمان با بیش از یک همسر زندگی می‌کند. این پدیده در طول تاریخ به دو شکل اصلی ظاهر شده است: چندزنی و چندشوهری. در چندزنی، یک مرد با بیش از یک زن ازدواج می‌کند؛ درحالی‌که در چندشوهری، یک زن دارای بیش از یک شوهر است (اسماعیلی و همکاران، ۱۳۹۸: ۶۵). در بسیاری از کشورهای اسلامی، ازجمله افغانستان، ایران و کشورهای عربی، چندزنی یکی از اشکال مشروع ازدواج محسوب می‌شود. در این نوع ازدواج، مرد می‌تواند هم‌زمان با دست‌کم دو و حداکثر چهار زن ازدواج کند؛ مشروط بر اینکه تمامی همسران در قید حیات باشند و به‌عنوان هوو (امباغ) یکدیگر تلقی شوند (رضازاده، ۱۳۸۷: ۱۱). در این تحقیق نیز، منظور از چندهمسری، همان چندزنی است.

در سطح جهانی پژوهش‌های متعدد، پیامدهای منفی چندهمسری را بر زنان و فرزندان برجسته کرده‌اند. برای نمونه، مطالعات نصیر و همکاران^۱ (2021)، الکرناوی و همکاران^۲ (2011)، گبنة و همکاران (2023)، و نوو و الکرناوی^۳ (2006) نشان‌داد که چندهمسری منجر به بروز کشمکش‌های شدید میان همسران، تنش میان فرزندان ناتنی و شکل‌گیری احساساتی چون خشم، نفرت، اضطراب و ناامنی روانی در خانواده می‌شود. با وجود این، بسیاری از مطالعات تمرکز خود را بر تجربه زنان و کودکان معطوف کرده‌اند و ابعاد ناشناخته تجربه مردان در زندگی چندهمسری، کمتر مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است؛ درحالی‌که مردان نیز

در چنین خانواده‌هایی با چالش‌های متعددی مواجه‌اند. مطالعات مقدم (۱۳۹۴)، محمدی و اسکانی (۱۳۹۴) و گیرایی^۴ (2017) نشان داده‌اند که مردان چندهمسر با چالش‌هایی مانند تعارض‌های زناشویی، روابط دشوار با فرزندان، نارضایتی از زندگی خانوادگی و حتی پشیمانی از تصمیم به چندهمسری مواجه‌اند و در مقایسه با مردان تک‌همسر، در معرض سطوح بالاتری از فشارهای روانی قرار دارند.

چندهمسری یکی از اشکال سنتی نهاد ازدواج در جوامع اسلامی و به‌ویژه در بافت فرهنگی افغانستان است و همواره بخشی از واقعیت‌های خانوادگی جامعه افغانستان را تشکیل داده است؛ واقعیتی که تا امروز نیز، باوجود تحولات اجتماعی گسترده، همچنان در برخی مناطق کشور رواج دارد. باین‌حال، داده‌های رسمی درباره چندهمسری در افغانستان وجود ندارد. براساس گزارش اداره ملی احصائیه و معلومات (۱۳۹۵)، ۴۸ درصد جمعیت افغانستان را کودکان زیر ۱۵ سال تشکیل می‌دهند و میانگین تعداد اعضای خانواده، ۷.۷ نفر گزارش شده است. همچنین، بیش از نیمی مردم در خانواده‌هایی با ۹ عضو یا بیشتر زندگی می‌کنند. این آمارها، نشان‌دهنده ساختار گسترده و چندلایه خانوادگی در جامعه افغانستان است که زمینه‌ساز پذیرش و استمرار برخی الگوهای سنتی ازجمله چندهمسری شده‌اند. براساس همین گزارش، حدود ۸ درصد از زنان متأهل، همسر مردانی هستند که بیش از یک زن دارند (ناطق، ۱۳۹۸: ۱۶) که گویای رواج نسبی پدیده چندهمسری در افغانستان است.

هم‌زمان با تحولات گسترده اجتماعی، فرهنگی و فکری در دهه‌های اخیر، کارکرد سنتی چندهمسری دستخوش تغییر شده و در بسیاری موارد، با ارزش‌ها و ساختارهای نوین خانواده در تعارض قرار گرفته است. در افغانستان یافته‌های پژوهش مرادی و

³ Nevo & Krenawi

⁴ Gwirayi

¹ Naseer, et,al

² Al-Krenawi,et,al

چندهمسری زنان و فرزندان تمرکز داشته‌اند؛ بنابراین، پژوهش حاضر با رویکرد کیفی و تفسیری، در پی آن است تا با تحلیل داده‌های میدانی و تجربه مردان چندهمسر در شهر مزارشریف، به درکی عمیق از معناها، انگیزه‌ها و پیامدهای چندهمسری در بستر اجتماعی و فرهنگی افغانستان دست یابد. سؤال تحقیق چنین است: مردان چندهمسر در شهر مزارشریف چگونه علل گرایش به چندهمسری و پیامدهای آن را در زندگی خانوادگی و فردی خود تجربه و تفسیر می‌کنند؟

۲ پژوهش‌های پیشین

با توجه به تفاوت‌های معنادار در تجربه چندهمسری میان زنان و مردان، پیشینه پژوهش در دو بخش مطالعات مرتبط با زنان و مطالعات مرتبط با مردان تنظیم شده است. این تقسیم‌بندی امکان تحلیل دقیق‌تر پیامدها، علل و معناسازی‌های متفاوت این پدیده را فراهم می‌کند. تحقیقاتی که مربوط به زنان است، اول ذکر شده است. علی‌پور و همکاران (۱۴۰۳) پژوهشی با عنوان (بررسی تجارب زیسته زنان از پدیده چندهمسری در استان سیستان و بلوچستان) با روش پدیدارشناسی انجام داده است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که چندهمسری از منظر زنان با پیامدهای منفی متعددی همراه است؛ از جمله احساس نابرابری، تنش‌های روانی، همچنین تأثیرات منفی بر روند رشد و تربیت فرزندان داشته است. دینا و همکاران^۳ (۲۰۲۴) مقاله‌ای با عنوان (تأثیر ازدواج‌های چندهمسری بر روابط زناشویی و خانواده در ناحیه بتگرام خیبر پختونخوا، پاکستان) انجام داده است. این تحقیق با روش پدیدارشناسی انجام شده. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد رفتار تبعیض‌آمیز شوهر و تخصیص ناعادلانه منابع بین همسران موجب حسادت، تعارض زناشویی، رقابت ناسالم و مشکلات روانی می‌شود. رویین^۴ (۲۰۲۳) تحقیقی با عنوان (عوامل و پیامدهای چندهمسری در

نوردین^۱ (۲۰۱۹) نشان می‌دهد که زنان در خانواده‌های چندهمسری، اغلب تجربه‌هایی از تبعیض، بدرفتاری و محرومیت از حقوق را تجربه می‌کنند؛ رفتاری که گاه توسط آداب و رسوم و یا تصمیمات به اصطلاح جرگه (شورای بزرگان محلی) نیز مشروعیت می‌یابد. همچنین، پژوهش صبوری و یاسری^۲ (۲۰۰۵) حاکی از آن است که در بسیاری از خانواده‌های چندهمسری، حقوق زنان توسط شوهران رعایت نمی‌شود و نوعی سلطه مردانه بر فضای خانوادگی حاکم است.

هم‌زمان با روندهای جهانی‌شدن، افزایش سطح تحصیلات، توسعه فناوری‌های ارتباطی و تغییر نقش‌های سنتی خانواده، ساختار خانوادگی را از ثبات پیشین خارج کرده است (محمدی و آسکانی، ۱۳۹۴: ۲۵۹). در چنین شرایطی خانواده‌های چندهمسر در افغانستان با چالش‌های متعدد مواجه شده‌اند. این دگرگونی‌ها به‌ویژه مردان چندهمسر را با مشکلاتی در زمینه مدیریت عادلانه خانواده، تأمین اقتصادی و تنظیم روابط بین فردی مواجه ساخته است. اگرچه در گفتمان عمومی، مردان در ازدواج‌های چندهمسری عمدتاً به‌عنوان عامل اصلی مشکلات و خشونت خانوادگی معرفی می‌شوند، اما تجربه آنان نیز حاوی ابعاد پنهان و مهمی از فشارها، دوگانگی‌ها و تعارضات درونی است که کمتر مورد واکاوی علمی قرار گرفته‌اند.

تا زمان انجام این پژوهش، هیچ مطالعه‌ای در افغانستان به‌صورت مستقل به بررسی تجربه مردان چندهمسر نپرداخته است. اغلب پژوهش‌های پیشین درباره چندهمسری در افغانستان، رویکردی کتابخانه‌ای داشته و عمدتاً بر ابعاد فقهی، حقوقی و دینی این پدیده متمرکز بوده‌اند. این خلأ پژوهشی در حالی وجود دارد که در بسیاری از مناطق افغانستان چندهمسری رایج است. در سطح جهانی نیز تحقیقات کیفی درباره تجربه مردان چندهمسر اندک است و اغلب پژوهش‌ها بر پیامدهای

³ Din, et,al

⁴ Massouda Royin

¹ Muradi & Nordin

² Saboury& yassari

افغانستان) انجام داده است. این تحقیق با روش کتابخانه‌ای انجام شده است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که عوامل اصلی چندهمسری در افغانستان عبارت‌اند از: تقوا، رقابت قبیله‌ای، نیاز به مصونیت اجتماعی، سقط‌جنین زن اول، بی‌پسر بودن، بیماری زن، بی‌اطلاعی شوهر از مسؤولیت، غنا، قدرت و موقعیت اجتماعی تشکیل شده است. نوو و الکرنای (2006) تحقیقی با عنوان (موفقیت و شکست در خانواده‌های چندهمسری) انجام داده است. این پژوهش با روش کیفی انجام شده و نتایج آن نشان می‌دهد که این ساختار حتی در بهترین شرایط برای زنان و کودکان دشوار و دردناک است. نتایج پژوهش رحمانیان و همکاران (۱۴۰۲) با عنوان (مطالعه پدیدارشناختی تجربه زیسته زنان در خانواده‌های چندهمسر) نشان داد که زنان شهرستان میناب استان هرمزگان در چندهمسری دچار احساساتی مانند بی‌اعتمادی، ناامیدی و پریشانی هستند. نتایج پژوهش نصیر و همکاران (2021) با عنوان (علل و پیامدهای چندهمسری در پاکستان) نشان می‌دهد که ناباروری، داشتن فرزندان دختر و فشار خانواده شوهر از دلایل رضایت زنان به چندهمسری است.

برخلاف مطالعات گسترده درباره زنان، پژوهش‌هایی که به تجربه مردان چندهمسر پرداخته‌اند، بسیار محدود و اغلب بر عوامل علی یا آسیب‌های روانی متمرکز بوده‌اند. تنها در برخی موارد نادر، تلاش‌هایی برای واکاوی تجربه زیسته و معنای چندهمسری از منظر مردان صورت گرفته است. پژوهش اسماعیلی و همکاران (۱۳۹۸) با عنوان (کاوشی کیفی از علل و زمینه‌های شکل‌گیری چندهمسری مردان)، با رویکرد نظریه زمینه‌ای صورت گرفته است. نتایج تحقیق نشان داد نگرش‌های مذهبی در کنار مسائل مالی و بسترهای اجتماعی مطلوب، مهم‌ترین علل شکل‌گیری چندهمسری در بین مردان است. محمدی و آسکانی (۱۳۹۴) تحقیقی به‌عنوان (مطالعه سلامت روانی

مردان با تأکید بر سنت چندهمسری در شهرستان سرباز) انجام داده است. نتایج نشان می‌دهد که در خانواده‌های چندهمسر، رقابت ناسالم، چشم‌وهم‌چشمی و افزایش تنش‌های خانوادگی موجب افزایش خشونت و افسردگی در میان مردان می‌شود. گیرای^۱ (2017) پژوهشی با عنوان (تجربیات مردان شونا در چندهمسری) انجام داده است. این پژوهش با رویکرد پدیدارشناسی انجام شده. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که بیشتر مردان چندهمسر، با همسران و فرزندان خود روابط دشواری دارند. فیض‌اللهی و همکاران (۱۴۰۳) مقاله‌ای با عنوان (دلالت‌های معنایی چندهمسری در نظام معنایی مردان چندهمسر) نگاشته است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که چندهمسری در این جامعه، بر پایه زمینه‌های مذهبی و فرهنگی مشروعیت یافته و از طریق هنجارسازی اجتماعی مورد پذیرش قرار گرفته است. با این حال، مهم‌ترین پیامد آن برای مردان، فشار اقتصادی و ناتوانی در تأمین هزینه‌های مناسب زندگی خانوادگی است. شهابی‌نژاد (۱۴۰۱) تحقیقی با عنوان (مطالعه علل گرایش به تعدد زوجات مورد مطالعه: اقوام ساکن در شهرستان کهنوج واقع در جنوب شرق استان کرمان) انجام داده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که مشکلات جسمانی همسر، عوامل سنتی و آمادگی روانی به علل چندهمسری مردان مؤثر است. علینقیان و روستاخیز (۱۳۹۷) مقاله‌ای با عنوان (فهم پدیدارشناختی چندهمسری در میان بلوچ‌های ساکن شهرستان چابهار) انجام داده است. یافته‌ها نشان داد که چندهمسری بیشتر ریشه در فرهنگ و باورهای دینی دارد تا عوامل اقتصادی یا سنی. محمدی و آسکانی (۱۳۹۵) پژوهش با عنوان (بررسی جامعه‌شناختی تأثیر ساختار خانواده بر سلامت اجتماعی مردان) انجام داده است. این تحقیق نشان داد که چندهمسری در شرایط کنونی کارکردهای خود را از دست داده و موجب بحران در نهاد خانواده شده است. رضازاده (۱۳۸۷) پژوهشی به‌عنوان (برسی

¹ Gwirayi

پدیده را از خلال معناپردازی‌های درونی مردان آشکار کند.

۳ چارچوب مفهومی

از آنجاکه به‌جای آزمون نظریه، به دنبال نظریه‌پردازی هستیم، در پژوهش‌های کیفی، مبانی نظری جایگاهی مشابه با رویکردهای کمی ندارد. بااین‌حال، می‌توان با ایجاد حساسیت نظری به داده‌های ساخت‌یافته و عمیق‌تری دست‌یافت و تلاش کرد شکاف‌های نظری موجود را پر کرد.

۳/۱ مردسالاری^۱

یکی از علل تعدد زوجات را سلطهٔ مرد می‌دانند. به این معنا که چون مرد بر زن تسلط و حکمروایی داشته، رسوم و قوانین را به نفع خود چرخانده است (زکی‌زاده، ۱۳۹۳: ۳۰). همچنین با توجه به اینکه مردان معمولاً به ویژگی‌های فیزیکی زنان مانند جوانی، سلامتی و شادابی جذب می‌شوند، لذا قرن‌ها رسم چندزنی را به نفع خود و علیه زن، معمول داشته است (نصرتی، ۱۴۰۰: ۲۷). دانیل بیتس و فرد پلاگ^۲ بر این باورند چندهمسری اغلب در نظام‌های سیاسی و اقتصادی‌ای رواج دارد که سلطهٔ مردان و نابرابری جنسیتی را بر زنان تحمیل می‌کنند. از دیدگاه این مردان، زنان نوعی سرمایهٔ اقتصادی محسوب می‌شوند؛ چراکه نه‌تنها خود در امور خانه و کارها نقش مؤثری ایفا می‌کند، بلکه پسرانی به دنیا می‌آورند که مرد می‌تواند در نبردهای سیاسی و اجتماعی بر آن‌ها تکیه کند و دخترانی را به دنیا می‌آورند که در آینده می‌توان با دریافت شیربها آن‌ها را به عقد دیگران درآورد. بنابراین، داشتن چندین همسر به‌عنوان منبعی برای کسب ثروت، قدرت و جایگاه اجتماعی قلمداد می‌شود. (رضازاده، ۱۳۸۷: ۲۵). نظریه‌پردازان فمینیست بر این باورند که توزیع امکانات و مزایای اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی میان زنان و مردان به‌طور نابرابر صورت می‌گیرد؛ به‌گونه‌ای که زنان از سهم کمتری در منابع مادی، منزلت اجتماعی، قدرت و فرصت‌های

عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر چندهمسرگزینی مردان در منطقهٔ باشت از توابع شهرستان گچساران) انجام داده است. نتایج تحقیق نشان داد است که نازایی همسر، بیماری و نارضایتی از زن اول از عوامل اصلی چندهمسری مردان است. نتایج پژوهش عبدالرزاق و همکاران (۲۰۲۱) تحت عنوان (سازگاری شوهران چندهمسر در کشور مالزی) نشان می‌دهد مردان با سعهٔ صدر، پذیرش مسؤولیت و تلاش برای تفاهم توانسته‌اند ثبات نسبی در خانواده ایجاد کنند. اگر بیچر و همکاران (۲۰۱۶) در تحقیق خود نشان داد کاهش رضایت جنسی، عاشق‌شدن و ناسازگاری با همسر اول از دلایل اصلی چندهمسری مردان هستند.

با نگاهی به پژوهش‌های انجام‌شده می‌توان گفت که بخش عمدهٔ این تحقیقات بر زنان و فرزندان بوده و تجربهٔ مردان در این ساختار کمتر مورد پژوهش قرار گرفته است. حتی محدود پژوهش‌هایی که به مردان چندهمسر پرداخته‌اند، تمرکز اصلی عمدتاً بر عوامل علی چندهمسری بوده و تحقیقات عمیق معنایی و تجربهٔ زیستهٔ مردان بسیار اندک است. ازجملهٔ این پژوهش‌ها، می‌توان به مطالعهٔ فیض‌اللهی و همکاران (۱۴۰۳) اشاره کرد که هرچند به بررسی نظام معنایی مردان چندهمسر پرداخته، اما در بافت فرهنگی ایران و با رویکرد پدیدارشناسی تفسیری انجام شده است؛ درحالی‌که پژوهش حاضر نخستین مطالعه‌ای است که در بافت فرهنگی و اجتماعی مزارشریف افغانستان، با رویکرد کیفی و با استفاده از روش تحلیل مضمون، به واکاوی دلالت‌های معنایی و تجربهٔ مردان چندهمسر می‌پردازد. در این تحقیق تلاش شده است تا از خلال روایت‌های مردان، به فهمی عمیق از معنای چندهمسری از منظر آنان دست یابیم. براساس این، پژوهش حاضر می‌کوشد تصویری روشن از تجربهٔ مردان چندهمسر در جامعهٔ سنتی افغانستان ارائه و ابعاد پنهان و کمتر دیده‌شدهٔ این

^۲ Danial Bates and Fred Plog

^۱ Patriarchy

جنسیتی روبه‌رو هستند، نه تنها تمایل بیشتری به پذیرش تعدد زوجات دارند، بلکه از لحاظ روانی و فرهنگی نیز روحیه‌ای جنگ‌طلبانه، مردمحوری و توسعه‌طلب دارند. در مقابل، جوامعی که نسبت جنسیتی متعادلی دارند، بیشتر گرایش به تک‌همسری، رفتارهای صلح‌جویانه و ساختارهای اجتماعی متوازن از خود نشان می‌دهند (فرید، ۱۳۸۷: ۹۸).

۳/۳ نظریه خانواده گیدنز

به باور آنتونی گیدنز^۲، جامعه‌شناس معاصر بریتانیایی، دنیای مدرن با الزامات خاص خود موجب تغییرات بنیادینی در ذهنیت و روابط انسانی شده است. او معتقد است که مدرنیته پیوندهای خویشاوندی سنتی را تضعیف کرده و دیگر نمی‌توان خانواده را همانند گذشته منبع اعتماد و صمیمیت دانست. از نظر وی، خانواده مدرن عمدتاً بر پایه روابط عاطفی شکل گرفته و نقش‌های تعریف‌شده در خانواده سنتی جای خود را به نقش‌هایی سیال و بازتعریف شده داده‌اند. در این چارچوب، خانواده دیگر نه یک واحد تولیدی، بلکه نهادی مصرفی تلقی می‌شود که تصمیم‌گیری درباره فرزندآوری نیز به مسأله‌ای پیچیده بدل شده است. همچنین، تحول در ساختار قدرت و افقی‌شدن آن، به ظهور شکل جدیدی از خانواده انجامیده است که با سنت فاصله دارد. از نگاه گیدنز، مهم‌ترین دگرگونی‌های ساختاری خانواده شامل تکریم فرزندان، تغییر در نقش‌های زن و شوهری، افزایش موقعیت و قدرت زنان و ظهور دموکراسی عاطفی در روابط خانوادگی است (حاتمی، ۱۳۹۳: ۱۲۴). به عقیده گیدنز این دگرگونی‌ها جهانی‌اند و در تمامی جوامع با مسائل مشابهی چون زوال شکل‌های سنتی خانواده و فروپاشی نهاد خانوادگی همراه‌اند. او این تحولات را نه تنها پیامد جهانی‌شدن، بلکه از عوامل مؤثر در فرآیند جهانی‌شدن نیز می‌داند. با آنکه این تغییرات با مقاومت‌هایی همراه‌اند، اما به‌زعم گیدنز، این دگرگونی‌ها بنیادی‌اند و بازگشتی به نظم گذشته

خودفعلیت‌بخشی برخوردارند. این نابرابری‌ها صرفاً برخاسته از تفاوت‌های زیستی یا شخصیتی میان دو جنس نیست، بلکه ریشه در ساختارهای اجتماعی دارد که به‌طور نظام‌مند زنان را در موقعیتی فرودست قرار می‌دهد (عسکری ندوشن، روحانی، قرقچیان، ۱۳۹۹: ۸۵). در این زمینه، خانواده‌های مردسالار یکی از نهادهایی هستند که بر پایه چنین نابرابری‌هایی شکل گرفته‌اند و جامعه نیز با سازوکارهای مختلف در جهت حفظ و بازتولید این نظم جنسیتی می‌کوشد (بهروان، ۱۴۰۳: ۱۳۲).

۳/۲ فزونی عدد زنان بر مردان

یکی از دلایل برای مشروعیت و استمرار تعدد زوجات در جوامع مختلف، عدم توازن جمعیتی میان زنان و مردان در سن ازدواج است؛ گرچه از نظر زیستی، نرخ تولد دختران معمولاً کمتر یا برابر با پسران است، اما در روند رشد و بلوغ، عوامل مختلفی موجب می‌شود که تعداد زنان آماده ازدواج از مردان بیشتر گردد. یکی از این عوامل، نرخ بالاتر مرگ‌ومیر مردان نسبت به زنان در مراحل مختلف زندگی، به‌ویژه در جوامعی است که درگیر جنگ، خشونت‌های قبیله‌ای یا مشاغل پرخطر هستند (زکی‌زاده، ۱۳۹۳: ۳۲). امبر و امبر^۱ نیز بر این باورند که یکی از زمینه‌های پیدایش و پایداری پدیده چندزنی، عدم توازن جنسیتی است که می‌تواند در نتیجه عواملی چون جنگ‌های مداوم پدید آید. از آنجاکه مردان در میدان‌های نبرد، نقش اساسی را ایفا می‌کنند، در نتیجه در معرض خطر و تلفات بیشتری قرار دارند. جنگ‌ها عموماً جان شمار زیادی از مردان را می‌گیرد و این مسأله باعث کاهش جمعیت مردان بالغ می‌شود؛ درحالی‌که در بسیاری از جوامع غیرتجاری، تقریباً تمامی افراد بالغ ازدواج کرده‌اند و در نتیجه، زنان مجرد بیشتری بدون امکان همسریابی باقی می‌مانند. در چنین شرایطی، تعدد زوجات می‌تواند به‌عنوان راهکاری اجتماعی برای پاسخ به نیاز زنان فاقد همسر در نظر گرفته شود درواقع، می‌توان گفت جوامعی که با عدم تعادل

² Anthony Giddens

¹ Karol. R.ember& Melvin.ember

باشد. این معیار به‌منظور انتخاب افرادی با تجربه کافی در نظر گرفته شده تا داده‌هایی عمیق و معنادار ارائه دهند. مشارکت‌کنندگان به‌صورت هدفمند و با در نظر گرفتن تنوع فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی انتخاب شدند تا پدیده مورد مطالعه از زوایای گوناگون مورد بررسی قرار گیرد. ارتباط پژوهشگر با مشارکت‌کنندگان حضوری و در فضایی امن و آرام برقرار شد تا امکان بیان آزادانه تجربه‌ها فراهم شود. از تکنیک گلوله‌برفی نیز استفاده شد؛ به این معنا که در پایان هر مصاحبه، از مشارکت‌کنندگان خواسته شد در صورت شناخت افراد دیگر با تجربه مشابه، آنان را به محقق معرفی کنند. برخی از مصاحبه‌شوندگان چنین افرادی را معرفی کردند. با انجام مصاحبه با ۲۳ نفر، اشباع نظری حاصل گردید، اما برای اطمینان از جامعیت داده‌ها، مصاحبه‌ها تا ۲۷ نفر ادامه یافت. فرآیند تجزیه و تحلیل داده‌ها به‌صورت هم‌زمان با گردآوری داده‌ها آغاز شد. پس از انجام مصاحبه‌ها فایل‌های صوتی با دقت به متن مکتوب تبدیل گردید. سپس، متون کلمه‌به‌کلمه مطالعه و کدهای اولیه به‌صورت دستی استخراج شد. در کدگذاری محوری، کدهای مشابه در قالب مضمون‌های فرعی دسته‌بندی شدند تا روابط معنایی میان آن‌ها مشخص گردد. در نهایت، در مرحله کدگذاری انتخابی، با ترکیب مضمون‌های فرعی مضامین اصلی استخراج شد. در این پژوهش اصول اخلاقی از جمله کسب رضایت آگاهانه، حفظ محرمانگی، تضمین گمنامی و احترام به حق انصراف در تمام مراحل رعایت شد. برای اعتباربخشی به داده‌ها از معیارهای لینکلن و گوبا شامل قابلیت اعتماد، انتقال‌پذیری، تأییدپذیری و صداقت استفاده شد که از طریق بازبینی مشارکت‌کنندگان، تنوع نمونه‌ها، دقت در مستندسازی و شفافیت در تحلیل داده‌ها تأمین شد.

ممکن نیست؛ زیرا زندگی شخصی افراد را به‌طور جدی تحت تأثیر قرار داده‌اند (گیدنز، ۱۳۸۶: ۲۵۱).

در این پژوهش، حساسیت نظری پژوهشگر از طریق مرور مطالعات پیشین و بهره‌گیری از نظریه‌های مرتبط با چندمتری تقویت شده است. نظریه مردسالاری پژوهشگر را نسبت به بررسی نقش سلطه مردان در جوامعی با نابرابری جنسیتی آگاه‌تر کرده و تحلیل داده‌ها را در این چارچوب تقویت می‌کند. از سوی دیگر، نظریه فزونی عدد زنان بر مردان بر این نکته تأکید دارد که عدم توازن جنسیتی ناشی از جنگ‌ها، مهاجرت‌ها و بحران‌های اجتماعی، زمینه‌ساز چندمتری می‌شود. این نظریه موجب شده است تا در تحلیل داده‌ها، نقش جنگ‌ها و رقابت‌های قومی به‌عنوان عوامل تشدیدکننده چندمتری مورد توجه بیشتری قرار گیرد. این نگاه، محقق را نسبت به شرایط تاریخی و بحران‌های اجتماعی افغانستان در بررسی داده‌ها حساس‌تر ساخته است.

۴ روش تحقیق

تحلیل مضمون^۱، روشی کیفی برای شناسایی و تفسیر الگوهای معنایی در داده‌هاست که به سازمان‌دهی و درک عمیق پدیده‌ها کمک می‌کند (Braun & Clarke, 2006: 6). این روش در سه سطح مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر عمل می‌کند که به‌صورت شبکه‌ای به هم پیوسته‌اند (Attride-Stirling, 2001: 389). در این پژوهش، از مدل شبکه مضامین آتراید - استرلینگ در تحلیل داده‌ها بهره گرفته شده است.

جامعه مورد مطالعه این پژوهش، مردان چندمسر ساکن شهر مزارشریف افغانستان است که از ازدواج دوم آن‌ها دست‌کم پنج سال گذشته

¹ Thematic Analysis

جدول ۱: مشخصات مصاحبه‌شوندگان

Table 1: Demographic Characteristics of the Interview Participants

شماره	اسم	سن	شغل	تحصیلات	تعداد فرزندان	تعداد همسر
۱	برهان	۳۰	مدیر	لیسانس	۱	۲
۲	بهرام	۴۵	آزاد	ابتدایی	۴	۲
۳	بهزاد	۶۰	کارمند شرکت	دیپلم	۱۴	۳
۴	برنا	۳۵	معدن‌دار	ماستر	۸	۲
۵	بارز	۵۰	آزاد	فوق‌دیپلم	۷	۲
۶	رضا	۴۹	آزاد	ابتدایی	۹	۲
۷	احمد	۵۰	آزاد	ابتدایی	۲	۳
۸	محمود	۴۴	تاکسی‌دار	ابتدایی	۲ فرزند گرفته	۲
۹	اسماعیل	۴۰	کارگر معدن	ابتدایی	۳	۲
۱۰	حداد	۳۷	معدن‌دار	فوق‌دیپلم	۵	۲
۱۱	نبی	۴۰	موتورفروش	دیپلم	۷	۲
۱۲	ظاهر	۴۸	بیکار	ابتدایی	۸	۲
۱۳	محمدامیر	۳۷	آب‌رسان	بی‌سواد	۶	۲
۱۴	سلطان	۴۹	اوستاکار	ابتدایی	۶	۲
۱۵	امیر	۴۵	کارگر	بی‌سواد	۹	۲
۱۶	قربان	۴۲	نانوای	بی‌سواد	۴	۲
۱۷	صابر	۵۰	راهنمایی معاملات	ابتدایی	۵	۲
۱۸	انور	۵۵	مال‌دار	ابتدایی	۸	۲
۱۹	امان	۴۴	کشاورزی	دیپلم	۹	۲
۲۰	واحد	۵۳	معلم	لیسانس	۱	۲
۲۱	محمد	۵۰	دام‌داری	بی‌سواد	۵	۲
۲۲	حمید	۵۴	ملای مسجد	علوم دینی	۶	۲
۲۳	علی	۵۴	آزاد	لیسانس	۸	۲
۲۴	عباس	۴۵	صراف	بی‌سواد	۷	۲
۲۵	سجاد	۳۲	مغازهدار	دیپلم	۱	۲
۲۶	نصیر	۴۶	راهنمایی معاملات	ابتدایی	۳	۲
۲۷	نعیم	۵۴	عالم دین	فوق‌دیپلم	۱۰	۲

۵ یافته‌های پژوهش

داده‌های تحقیق با استفاده از روش تحلیل مضمون تجزیه و تحلیل شد. یافته‌های این پژوهش شامل ۹ مضمون اصلی و ۲۰ مضمون فرعی است (جدول ۲).

با توجه به هدف اصلی پژوهش که بررسی علل و پیامدهای چندمسری در استان مزارشریف بود،

جدول ۲: مقوله‌های تحقیق

Table 2: Research Themes

مضمون اصلی	مضمون فرعی	مضمون پایه
فرهنگ نهادینه	عرف و فرهنگ جامعه	سنتی بودن ازدواج، ندیدن همسر تا شب عروسی، رسم چندزنی در اقوام، ازدواج خویشاوندان.
	ازدواج تحمیلی	تحمیلی بودن ازدواج، فشار خانواده در ازدواج اول، کوچک بودن به ازدواج اول، ازدواج با بیوه اقوام، نداشتن نقش در ازدواج اول، ازدواج مبادله‌ای.
	تابو بودن طلاق	نگ از مردم برای طلاق همسر، عدم رضایت همسر به طلاق، مداخله خانواده و دوستان به طلاق ندادن همسر.
مقصرانگاری همسر	دل‌زدگی از همسر اول	عدم سازگاری با همسر اول، مداخله خانواده همسر، عدم علاقه به همسر اول، عاجز بودن همسر اول به کارهای خانه، نفهم بودن همسر اول.
	ناتوانی جنسی همسر	عدم پاسخ‌گویی همسر به نیازهای جنسی، جوانی و نیازهای جنسی.
ارزش‌گذاری پسران	ارزش‌زدایی دختران	دخترزا بودن همسر اول، معیوب بودن فرزندان (مشکلات بیولوژیکی)، نازا بودن همسر.
	رقابت‌های قومی	داشتن فرزند کم، ضروری بودن فرزند در جامعه، رقابت قبیله‌ای، شرایط جنگ.
کنش‌های انگیزشی	علاقه فردی	عاشق شدن همسر، عاشق شدن، طبع خوش بودن، علاقه به چندهمسری‌گزینی.
	عدم آگاهی	بی‌اطلاعی از مشکلات چندهمسری، تشویق دوستان به چندهمسری.
دین‌مداری	کاهش فساد اخلاقی	جلوگیری از فساد اخلاقی، کنترل نتوانستن از نگاهی جنسی.
	اعتقادات دینی	تقدیر الهی، مشروعیت دینی، مجاز بودن چندهمسری از نگاه دینی.
بهبود شرایط	شرایط اقتصادی	وضعیت خوب اقتصادی، پول‌دار بودن.
	افراط در مهمان‌داری	مهمان‌نوازی، خدمت نشدن مهمانان.
	میراث اقوام	دوری از خانواده، ازدواج برای میراث.
آشفته‌گی درونی	گسستگی روانی	خسته از زندگی، آرزو کردن به نداشتن همسر، مشکلات روانی در خانواده، رنج‌بردن در امور زندگی، نگرانی در زندگی، نداشتن حس آرامش، احساس فشار در زندگی.
	اختلال عاطفی	کاهش محبت با همسر اول، بی‌اعتمادی به خانواده، هم‌چشمی بین همسران، مداخله خانواده همسران، پنهان‌کاری در خانواده.
تنش‌های مالی و خانوادگی	ناتوانی در تأمین نیازهای اولیه	زیاد شدن مصارف، برآورده نتوانستن توقعات خانواده، نداشتن شغل، قرض‌دار بودن، درآمد کم‌مصرف زیاد، ضعیف شدن وضعیت اقتصادی، مشکلات منزل برای دوخانه.
	فشارهای خانوادگی	سخت‌گیری همسران در مخارج زندگی، زیاد شدن وظایف زندگی، بلند بودن توقعات خانواده، همکاری نکردن همسر اول به خانه.
رضایت از زندگی	آرامش روانی	احساس آرامش در زندگی، سازگاری بین همسران، نگهداری همسر اول از بچه‌ها، زندگی آرام، راضی بودن از زندگی، خاطرات خوش، منظم شدن کارهای خانه، اضافه شدن خویشاوندان.
	رضایت از روابط زناشویی	رضایت همسر اول در ازدواج مجدد، بهتر بودن از نگاهی جنسی، بهتر شدن رفتار همسر اول.

۵/۱ فرهنگ نهادینه^۱

پس از تحلیل و بررسی چندین بارهٔ بیانات و نظرات مشارکت‌کنندگان تحقیق، این نتیجه به دست آمد که شرایط و عوامل تأثیرگذار بر چندهمسری مردان که اغلب به آن اشاره داشتند، فرهنگ سنتی جامعه است. در جامعهٔ افغانستان والدین، مذاکره‌کنندگان اصلی در تنظیم ازدواج هستند. پدر و مادر برای فرزند خود، بیشتر دختر یکی از نزدیک‌ترین خویشاوندان و همسایه‌های خود را به‌عنوان عروس انتخاب می‌کند در برخی خانواده‌ها در سال‌های پسین فرزندان خودشان همسر انتخاب می‌کند. همین فرهنگ نهادینه شده را اغلب باعث چندهمسری می‌دانند.

عرف و فرهنگ جامعه: الگوپذیری از نسل‌های پیشین یکی از عوامل اصلی تداوم چندهمسری در جامعهٔ افغانستان به‌شمار می‌آید. در افغانستان، افراد اغلب تجربه‌هایی نزدیک یا دور از چندهمسری دارند. این امر باعث می‌شود مردان این سبک زندگی را به‌عنوان حقی مطلوب تلقی کنند و زنان نیز با نگاه به زندگی دوستان و اقوام خود که در خانواده‌های چندهمسری زندگی می‌کنند، آن را بپذیرند. در این تحقیق، برخی شرکت‌کنندگان به این موضوع اشاره داشتند. به‌عنوان نمونه، بهزاد از قوم پشتون، رسم چندهمسری را در بین قوم خود چنین می‌گوید (دیپلم، دارای سه همسر، کارمند شرکت، تعداد فرزندان: ۱۴).

«من از قوم پشتون هستم و در بین اقوام ما رسم است که مردان دو یا سه زن بگیرند تا فرزندان بیشتری داشته باشند. برخلاف کشورهای خارجی که فرزندان کمتری دارند، ما معتقدیم که رزق را خداوند می‌دهد و از این بابت نگرانی ندارم.»

ازدواج تحمیلی^۲: ازدواج تحمیلی یکی از عوامل مهم پدیدهٔ چندهمسری است که ریشه در ساختارهای سنتی و روابط قدرت در خانواده و جامعه دارد. در بسیاری از موارد، مردان به دلیل

فشار خانواده، به‌ویژه والدین یا بزرگان فامیل، ناچار به پذیرش ازدواج می‌شوند، حتی اگر خود تمایلی به این ازدواج نداشته باشند. بهرام (۴۵ساله، بیکار) چنین گفت:

«برادر بزرگم و مادرم بدون مشورت با من، همسر اولم را نامزد کردند. در کابل بودم و با شنیدن این خبر اعتراض کردم که قصد ازدواج ندارم و می‌خواهم ابتدا پول جمع کنم و خودم همسر انتخاب کنم، اما خانواده‌ام با فشار مجبورم کردند که ازدواج کنم.»

در جامعهٔ افغانستان ازدواج مبادله‌ای هم رواج دارد که در آن دو سرپرست خانواده، دختران یا خواهران خود را به همسری مردی از خانواده دیگر درآورده و در مقابل، خواهر یا دختر آن شخص را به‌عنوان همسر انتخاب می‌کنند. امان (۴۴ساله، کشاورز، دیپلم) در مورد دواج مبادله‌ای خود می‌گوید:

«یکی از دوستان پدرم به خانهٔ ما آمد. به پدرم پیشنهاد کرد که دختری را به پسر بدهد من هم در مقابل دخترم را به پسر می‌دهم. پدرم هم قبول کرد و بدون مشورت با من برایم نامزد تعیین کرد.»

تابوی طلاق^۳: از آنجایی که طلاق در جامعهٔ افغانستان به‌عنوان امری ناپسند تلقی می‌شود، اعتبار اجتماعی فرد مطلقهٔ مرد و زن بسیار پایین است. مردان در جامعهٔ سنتی افغانستان به‌خاطر ننگ و حفظ آبروی خود یا مداخلهٔ اقوام، خیلی وقت‌ها با آنکه با همسر خود هیچ ارتباطی ندارند، تلاش می‌کند طلاق ندهد و همسر دیگر انتخاب کند. احمد (۵۰ساله، دارای ۳ همسر) چنین اظهار کرد:

«همسر اول و دوم هیچ سازگاری با هم نداشتن. همیشه به خانه‌ام جنگ بود. چند بار تصمیم گرفتم هر دو همسر قبلی را طلاق بدهم، ولی به‌خاطر ننگ

³ Divorce Taboo

¹ Institutionalized Culture

² Forced Marriage

موضوع را به همسرم گفتم، اما او نپذیرفت و مجبور شدم به صورت پنهانی ازدواج کنم.»

۵،۳ ارزش فزوده پسران^۲

در بسیاری از جوامع سنتی، از جمله در بافت فرهنگی مزارشریف، پسران دارای ارزش افزوده اجتماعی، اقتصادی و نمادین تلقی می‌شوند که این نگرش می‌تواند یکی از محرک‌های چندهمسری باشد. مردانی که در ازدواج نخست خود صاحب پسر نمی‌شوند، اغلب برای تحقق آرزوی داشتن پسر به عنوان وارث نام و جایگاه خانوادگی به ازدواج مجدد روی می‌آورند.

ارزش‌زدایی دختران^۳: در جامعه افغانستان ناتوانی در داشتن فرزند پسر اغلب به عنوان نقصی از سوی زن تلقی می‌شود؛ درحالی که از نظر علمی، تعیین جنسیت به مرد مرتبط است. با این حال، در بسیاری از خانواده‌ها، زنانی که چندین بار باردار شده و تنها فرزند دختر به دنیا آورده‌اند، به دلیل ناتوانی در تولید وارث مرد مورد سرزنش قرار می‌گیرند. در این وضعیت، مردان برای دستیابی به فرزند پسر، ازدواج دوم یا سوم را تنها راه حل می‌پندارند. در این زمینه نصیر (۴۶ ساله، راهنمایی معاملات، تحصیلات ابتدایی) چنین گفت:

«همسر اول من سه دختر به دنیا آورد. بعد از آن مریض شد. دکتر گفت همسرت باید دیگر بچه دار نشود. من پسر نداشتم. علاقه داشتم پسر داشته باشم. برادران و کاکاهایم من را تشویق کردند. زن بگیر تا پسر داشته باشی من هم قبول کردم. آن‌ها نصف مصارف عروسی‌ام را پرداخت کردند.»

رقابت قومی^۴: یکی از مواردی که برخی از مصاحبه‌شوندگان در این تحقیق به عنوان علل چندهمسری خود بیان کردند، علاقه مردان به داشتن فرزندان زیاد مخصوصاً پسران است. از آنجاکه ساختار طایفه‌ای و روحیه جنگاوری هنوز در جامعه افغانستان وجود دارد، داشتن پسر تداوم‌بخش خانواده تلقی شده و دختران اهمیت و

مردم و راضی‌نشدن همسران به طلاق این کار را نکردم.»

۵،۲ مقصرانگاری همسر

مقصرانگاری همسر^۱ یکی از مضامین اصلی است که از نتایج مصاحبه‌ها با مشارکت‌کنندگان تحقیق به دست آمده است. در این مطالعه مضمون‌های مقصرانگاری همسر اول، دل‌زدگی از همسر اول، ناتوانی جنسی همسر مضمون اصلی عدم رضایت از همسر اول را تشکیل می‌دهند.

دل‌زدگی از همسر اول: در برخی موارد مردان مشارکت‌کننده تحقیق بیان داشتند که دل‌زده شدن از همسر زمانی اتفاق می‌افتد که رفتارهای نامناسبی مانند عدم سازگاری با همسر اول، مداخله خانواده همسر، عدم علاقه به همسر اول، عاجز بودن همسر اول به کارهای خانه، نفهم بودن همسر اول، این عوامل باعث دل‌زدگی مردان می‌شود که به ازدواج با زنی دیگر تمایل پیدا کنند. عباس (۴۵ ساله، بی‌سواد) چنین گفت:

«من با همسر اولم سازگاری نداشتم. هیچ وقت حرف او را قبول نداشتم و او هم حرف مرا نمی‌پذیرفت. زندگی‌مان همیشه پر از اختلاف و ناهماهنگی بود. در آن زمان با خودم می‌گفتم اگر زن دوم بگیرم، زندگی برایم هیچ ارزشی ندارد.»

ناتوانی جنسی همسر: برخی از مردان مشارکت‌کننده تحقیق دلیل چندهمسری خود را ناتوانی جنسی همسر خود اظهار کرده‌اند. این سردمزاجی سبب فاصله گرفتن زوجین از یکدیگر می‌شود و بعضی از مردان برای برطرف کردن نیازهای جنسی خود به جای درمان همسرشان به برقراری رابطه با زنان دیگر گرایش پیدا می‌کنند. اسماعیل (۴۰ ساله، کارگر) می‌گوید:

«همسر اولم به دلیل ضعف جنسی دیگر نیازهای من را برآورده نمی‌کرد، بنابراین تصمیم گرفتم برای جلوگیری از مشکلات احتمالی، همسر دوم بگیرم. این

³ Devaluation of Girls

⁴ Tribal Rivalry

¹ Spousal Blaming

² Added Value of Boys

چندهمسری، با مشکلات جدی خانوادگی، عاطفی و اقتصادی مواجه و دچار پشیمانی شوند. در این زمینه، یکی از مشارکت‌کنندگان (اسماعیل ۴۰ ساله، بی‌سواد، کارگر)، روایت می‌کند که بدون توجه به وضعیت اقتصادی خود و بدون آگاهی از پیچیدگی‌های چندهمسری، اقدام به ازدواج دوم کرده است. او اکنون از این تصمیم پشیمان است، اما در فضای بسته و سنتی جامعه، امکان بازگشت از این مسیر را ندارد. به گفته او:

«گر در اوایل می‌فهمیدم دو همسری این‌قدر مشکلات دارد هیچ زن نمی‌گرفتم بسیار پشیمانم به‌جای برایم خوشبختی بیاورد بسیار بدبختی آورد هروقت خانه همسر اولم بروم همسر اولم حتماً یگان حرف بد برایم می‌گوید من را همیشه ناراحت می‌کند.»

۵/۵ بهبود شرایط اقتصادی اجتماعی

به شرایطی اشاره دارد که در آن فرد، به‌ویژه مردان در جوامع سنتی مانند افغانستان، پس از تجربه تغییرات مثبت در وضعیت مالی، شغلی یا موقعیت اجتماعی خود، احساس توانایی و آمادگی بیشتری برای اقدام به چندهمسری پیدا می‌کنند.

شرایط اقتصادی: بسیاری از مردان پس از دستیابی به درآمد مناسب احساس می‌کنند که اکنون توانایی مالی کافی برای ادارهٔ بیش از یک خانواده را دارند. این بهبود وضعیت مالی نه‌تنها آنان را از نظر روانی برای ازدواج مجدد آماده می‌کند، بلکه از دید جامعه نیز مشروعیت بیشتری به ازدواج دوم یا سوم می‌دهد. در چنین شرایطی، مردان اغلب ازدواج مجدد را نوعی بهره‌برداری از موفقیت اقتصادی خود می‌دانند و آن را نشانه‌ای از توانمندی و جایگاه اجتماعی قلمداد می‌کنند. حداد (۳۷ ساله، شغل معدن‌دار، تحصیلات ۱۴) چنین می‌گوید:

«من بعد از این کی به جوانی رسیده‌ام وضعیت اقتصادی‌ام همیشه خوب بوده به خانواده پدر و برادران وابسته نبودم یکی از دلایل زن دوم گرفتم هم همین بود.»

ارزش پسران را در خانواده ندارند. هنگامی که زوج فاقد وارث ذکور باشد. در این مورد، والدین، اقوام و دوستان اغلب مرد را تشویق می‌کند تا برای ایجاد وارث مرد، ازدواج مجدد را انجام دهد. در این زمینه انور (شغل دامدار، سواد ابتدایی) می‌گوید.

«یکی از دلایل من زن دوم گرفتم کمبود فرزند بود. همسر اولم یک پسر و چهار دختر به دنیا آورد دیگر بچه‌دار نشد. خانواده و دوستان تشویق می‌کرد زن دوم بگیر. من هم تصمیم به ازدواج مجدد گرفتم. فعلاً از همسر دوم سه پسر و یک دختر دارم. خوشحال هستم که فرزندانم بیشتر شده.»

۵/۴ کنش‌های انگیزشی

کنش‌های انگیزشی^۱ یکی از مضامین اصلی و اثرگذار در تصمیم‌گیری مردان برای چندهمسری در جوامع سنتی مانند افغانستان به‌شمار می‌رود. بسیاری از مردان بدون شناخت کافی از پیامدهای چندهمسری اقدام به ازدواج مجدد می‌کنند که بعداً مشکلاتی را برایشان در پی دارد.

علاقه فردی: برخی مردان در زندگی خود با آنکه همسر اول خود را دوست داشته و در زندگی مشکل نداشتند، روحیه خوشگذرانی خود را عامل چندهمسری دانسته‌اند. نبی (۴۰ ساله، دیپلم، موتورفروش، تعداد فرزند ۷) می‌گوید.

«من به زندگی خود کدام مشکل نداشتم. شوق و علاقه‌ام باعث شد همسر دوم گرفتم. بعضی دوستان می‌گویند خانم من مریض بود یا بچه نداشتم زن گرفتم من این مشکلات را نداشتم.»

عدم آگاهی^۲: برخی مردان در بافت‌های سنتی، با مشاهده الگوهای رایج در محیط زندگی خود، بدون داشتن درک واقع‌بینانه از دشواری‌ها و پیامدهای چندهمسری، اقدام به ازدواج مجدد می‌کنند. تصمیم آن‌ها اغلب نه بر پایه بررسی عقلانی شرایط اقتصادی و روانی، بلکه تحت تأثیر فضای فرهنگی و الگوبرداری از دیگران صورت می‌گیرد. این ناآگاهی موجب می‌شود که پس از ورود به زندگی

² Unawareness

¹ Motivational Actions

همسر در اندیشه افراد شکل‌گرفته و مبنای همسرگزینی آنان می‌شود.

اعتقادات دینی و مذهبی: بسیاری از مردان شرکت‌کننده در پژوهش، چندهمسری را در چارچوب دین اسلام مشروع و جایز دانسته و آن را تصمیمی مطابق با احکام شریعت قلمداد می‌کنند. نعیم (عالم دین، تعداد فرزندان ۱۰) چنین بیان کرد:

«من از نگاهی دینی به چندهمسری فکر می‌کردم پیامبر اسلام (ص) فرموده‌اند اگر مرد نتواند خواسته‌های خود را با یک همسر برآورده کند، می‌تواند تا چهار همسر اختیار کند. من هم خواسته‌هایم با یک همسر برآورد نمی‌شد، مجدد ازدواج کردم.»

کاهش فساد اخلاقی: برخی از مشارکت‌کنندگان به‌خاطر دور بودن از خانواده به دلایل مختلف و یا مشکل همسر، نمی‌توانند رابطه جنسی با هم برقرار کنند و مردان از ترس اینکه به فساد اخلاقی آلوده نشوند، تجدید فراش می‌کنند. نعیم (عالم دین، تعداد فرزندان ۱۰) چنین گفت:

«در چندهمسری مردان چشمش از ناموس مردم جمع می‌شود و نفس خود را از راه مشروع ارضا می‌کند یکی از دوستانم می‌گفت: "من یک زن داشتم که به دلیل داشتن فرزندان زیاد، نمی‌توانست به نیازهای من رسیدگی کند و به همین دلیل دچار فساد اخلاقی شدم".»

۵٫۷ آشفته‌گی درونی

آشفته‌گی درونی^۲ به‌عنوان یکی از پیامدهای اساسی چندهمسری برای مردان، نشان‌دهنده تأثیرات منفی این سبک زندگی بر سلامت جسمی و کیفیت زیست آنان است. این مضمون اصلی از دو مضمون فرعی گسستگی روانی و اختلال عاطفی تشکیل شده که درواقع اشاره به پیامدهای منفی چندهمسری دارد.

میراث اقوام: گاهی شخص تصمیم به ازدواج مجدد ندارد؛ بلکه به‌خاطر مال و سرمایه‌ای که یکی از اقوام نزدیک دارد و آن هم پسر ندارد، با دختر آن ازدواج می‌کند تا از سرمایه آن خانواده استفاده کند. ظاهر (۴۸ساله، ابتدایی، بیکار) چنین گفت:

«همسر اولم را خانواده به‌خاطر میراث برایم انتخاب کرد. من به انتخابش نقش نداشتیم یکی از اقوام نزدیک ما که فرزند نداشت خانواده من تلاش کرد که دختر آن‌ها را به من بیاورد که در آینده مال و سرمایه آن شخص به من برسد.»

افراط در مهمان‌داری: در افغانستان بعضی از خانواده‌ها مهمان‌داری زیاد دارند؛ حتی در خرید مواد غذایی و دیگر مواد ضروری، بخشی را به مهمان اختصاص می‌دهند. هر لحظه امکان دارد به خانه مهمان بیاید؛ حتی بدون اطلاع قبلی یا گاهی اوقات این اتفاق می‌افتد که مرد خانه ناگاه با تعدادی مهمان وارد خانه می‌شود. وظیفه رسیدگی به مهمانان بر عهده زنان است. اگر زن نتواند به شکل درست غذا آماده کند و یا خانه نامنظم باشد، زمینه اختلاف بین مرد و زن خانواده به وجود می‌آید. بهزاد (دیپلم، سه همسر، کارمند شرکت، تعداد فرزندان ۱۴) می‌گوید:

«زمانی من همسر اول گرفتم پول‌دار بودم. مهمان‌داری زیاد داشتم. همسر اولم به کارهای خانه رسیدگی نمی‌توانست کارهای خانه‌ام نامنظم بود. هر وقت مهمان می‌آمد به شکل درست خدمت نمی‌شد. من تصمیم به ازدواج مجدد گرفتم تا مهمانان درست خدمت شود.»

۵٫۶ دین‌مداری^۱

باورها و اعتقادات هر فرد، مهم‌ترین نقش را در همسرگزینی وی ایفا می‌کنند؛ چراکه این باورها ریشه در فرهنگ، مذهب و سنت جامعه‌ای دارد که شخص در آن پرورش‌یافته و با آن تعامل دارد و براساس همین باورهاست که الگوهای گزینش

^۲ Inner Distress

^۱ Religiosity

گسستگی روانی^۱: بیشتر از مشارکت‌کنندگان تحقیق چندهمسری را با افزایش تنش خانوادگی، چشم‌وهم‌چشمی، رقابت ناسالم بین اعضای خانواده موجب افزایش خشونت، اضطراب و افسردگی خود و دیگر اعضای خانواده می‌دانند. در این زمینه، حداد (۳۷ ساله، شغل: معدن‌دار، تحصیلات: ۱۴) چنین گفت:

«چندهمسری بزرگ‌ترین اشتباه زندگی‌ام بوده است. هیچ خوشی ندارم؛ اگر یکی از همسران خوشحال باشد، دیگری حتماً ناراحت است و من هم با دیدن این وضعیت همیشه در رنج هستم. تمام فکر و ذهنم درگیر خانه است؛ اینکه امروز در خانه چه اتفاقی افتاده یا زن‌ها و بچه‌ها چه کرده‌اند. هنگام رانندگی، اغلب به جای تمرکز بر جاده، به خانه فکر می‌کنم. قبلاً در جنگ‌ها حضور داشتم، اما وقتی به خانه برمی‌گشتم، همه چیز را فراموش می‌کردم. اما حالا تمام تمرکز من روی خانواده‌ام است که از هم پاشیده و در وضعیت بسیار بدی قرار گرفته‌اند.»

اختلال عاطفی: بیشتر مردان مشارکت‌کننده تحقیق بی‌اعتمادی و اختلال عاطفی را یکی از مهم‌ترین آسیب‌های خانواده خود می‌دانند بعضی از آن‌ها بیان می‌کنند که با ازواج مجدد، عشق و صمیمیت میان اعضای خانواده روزبه‌روز کم شده و زندگی آن‌ها فاقد عشق، محبت و دوستی است. محمد (۵۰ ساله، شغل دام‌داری، تعداد همسر ۲) چنین می‌گوید:

«همسر اول را به شوق گرفتم. با هم بسیار دوست بودیم. زمانی همسر دوم را گرفتم. روزبه‌روز از هم دور شدیم به بچه‌های همسر دوم خوبی نمی‌کند. به خانه هیچ همکاری ندارد خانم اولی‌ام یک‌بار یک مقدار پول نزدش بود آن را به خاله‌پدر خود داد من بعداً خبر شدم پس گرفته نتوانستم هیچ به قصه‌ای خانه نیست.»

۵٫۸ تنش‌های مالی و خانوادگی

بسیاری از مردان مشارکت‌کنندگان تحقیق در جریان مصاحبه خود بیان کردند که چندهمسری باعث

افزایش مسؤولیت، مشکلات خود و کاهش رفاه خانواده می‌شود در خانواده‌های چندهمسر به دلیل نفوس زیاد و همچنان رقابت اعضای خانواده برای مصرف مشکلات اقتصادی و خانوادگی به وجود می‌آید.

ناتوانی در تأمین نیازهای اولیه: بسیاری از مردان شرکت‌کننده در این تحقیق بیان کرده‌اند که در ازدواج چندهمسری، تأمین نیازهای ضروری برای تمامی اعضای خانواده دشوار است. در جامعه فقیر افغانستان، بیشتر مردانی چندهمسر، قادر به فراهم کردن تمامی منابع ضروری برای همسران و فرزندان خود نیستند و چندهمسری را عاملی برای کاهش رفاه خانواده و افزایش مسؤولیت‌ها و مشکلات خود می‌دانند. بهرام (۴۵ ساله، بیکار، ابتدایی، دارای خانواده ۷ نفره) گفت:

«بعد از ازدواج دوم، وضعیت اقتصادی‌ام ضعیف شده است. تمام پول و سرمایه‌ای که داشتم، صرف مراسم عروسی شد. فعلاً بیکارم. همسر اولم در کلینیک به عنوان خدمتکار کار می‌کند. همسر دومم کارهای دستی انجام می‌دهد، زمین‌داری هم دارد؛ هر دو همسر من هزینه‌های زندگی خود را تأمین می‌کنند از آن‌ها خواسته‌ام تلاش کنند تا هزینه‌های زندگی را کامل کنند.»

فشارهای خانوادگی: برخی از مشارکت‌کنندگان از فشارهای خانواده خود مانند خرج کردن بی‌جای همسران، مدیریت هم‌زمان نقش‌ها و مسؤولیت‌های مختلف خستگی ذهنی و جسمی به آن‌ها بیان داشته است. در این زمینه احمد (۵۰ ساله، داری ۳ همسر) بیان کرد:

«همسرانم در مخارج زندگی به من سخت می‌گیرند و می‌گویند که هرطور شده، حتی اگر مجبور به گدایی می‌شوی، باید هزینه‌های زندگی ما را تأمین کنی. برایشان مهم نیست که درآمد چقدر است؛ هر وقت چیزی در زندگی کم باشد، دعوا و ناراحتی پیش می‌آید و از من می‌خواهند که آن را فراهم کنم.»

¹ Psychological Disintegration

۵٫۹ رضایت از زندگی^۱

در میان مشارکت‌کنندگان این پژوهش برخی مردان چندهمسر اظهار داشتند که زندگی‌شان با آنکه از نظر مالی و عاطفی پیچیده است، از زندگی خود احساس رضایت دارند. خانواده بیشتر کسانی که همسر اولشان بچه‌دار نشده و در ازدواج مجدد با همسر اول مشورت نموده و گاهی به اختیار آن همسر مجدد انتخاب نموده، جنجال و تنش در بینشان کمتر گزارش شده است و می‌توان گفت زندگی خانواده رضایت‌بخشی هستند.

رضایت روابط زناشویی: برخی از مردان چندهمسر، چندهمسری را راهی برای تأمین پایدار نیازهای جنسی و بهره‌مندی از تنوع در روابط زناشویی می‌دانند محمدمیر (۳۷ساله، بی‌سواد، آبرسان) با رضایت از تجربه جنسی خود چنین می‌گوید:

«برای من، چندهمسری از نظر جنسی بهتر از تک‌همسری است. وقتی یکی از همسرانم مریض باشد یا نتواند نیازهای زناشویی را برآورده کند، همسر دیگر این

کمبود را جبران می‌کند. از طرفی، داشتن تنوع جنسی برایم خوشایند است و احساس رضایت بیشتری دارم.»

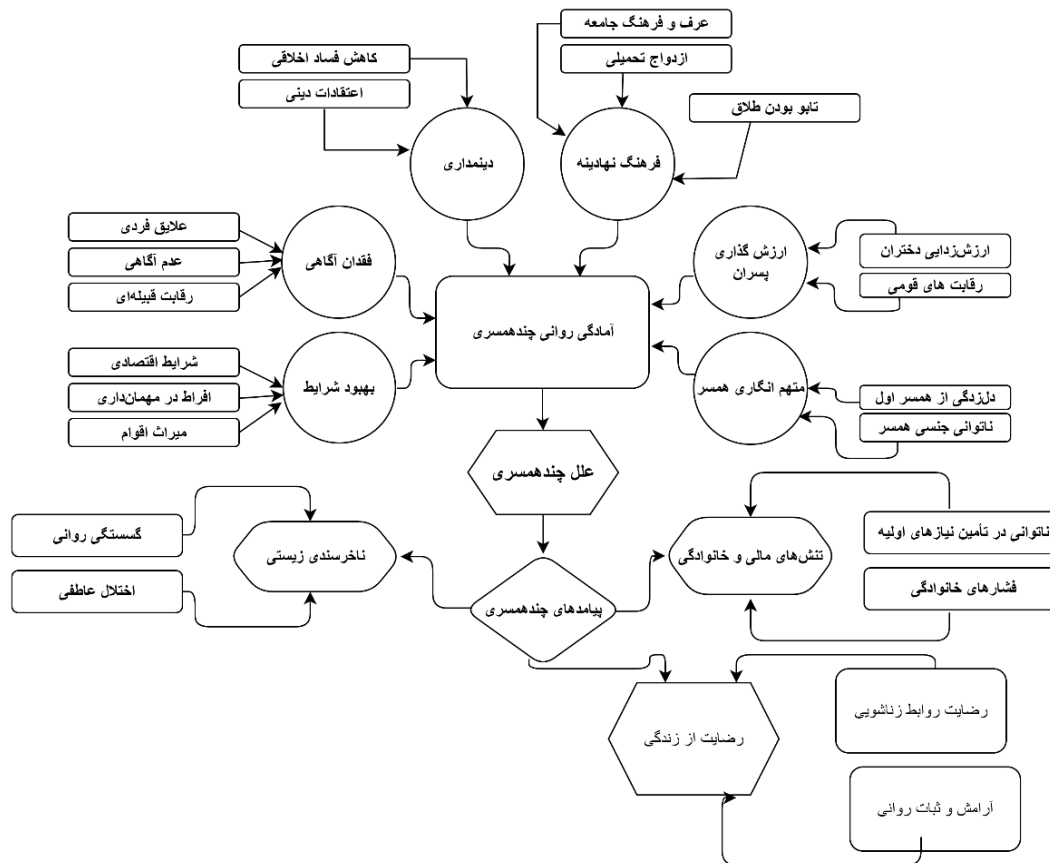
آرامش روانی: در خانواده‌های افغانستان، به دلیل اینکه اغلب مهمان‌ها به خانه می‌آیند، چندهمسری باعث می‌شود کارهای خانه منظم‌تر شود و همسران به امور منزل بهتر رسیدگی کنند. این عوامل به برخی از مردان چندهمسر احساس آرامش می‌دهد بارز (۵۰ساله، شغل آزاد، فوق‌دیپلم، دارای ۲ همسر) می‌گوید:

«همسر دوم من معلم است. زمانی آن وظیفه می‌رود همسر اولی از بچه‌هایم نگهداری می‌کند به خانه رسیدگی می‌کند با دیدن این وضعیت از زندگی خود احساس خرسندی می‌کنم.»

برخی از مشارکت‌کنندگان چندهمسری را باعث زیاد شدن اقوام و قدرت و غرور خود می‌دانند. امان (۴۴ساله، کشاورز، دیپلم، دارای خانواده ۱۲ نفره) چنین اظهار نظر کرد:

«چندهمسری قدرت اجتماعی‌ام را در جامعه زیاد کرده اقوام زیاد شده در مشکلات زندگی و یا در رقابت قبله‌ای اقوام همسر برایم کمک می‌کند.»

¹ Life Satisfaction

شکل ۱: شبکه ارتباطی علل و پیامدهای چندهمسری

Figure 1: Network of relationships Between The Causes and Consequences of Polygamy

۶ نتیجه‌گیری

چندهمسری به‌عنوان یک پدیده اجتماعی، فرهنگی و مذهبی در بسیاری از جوامع سنتی، ازجمله افغانستان رواج دارد. این پدیده تحت تأثیر مجموعه‌ای از عوامل فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و مذهبی شکل می‌گیرد و پیامدهای گسترده‌ای در سطوح خانوادگی و اجتماعی به همراه دارد. نتایج حاصل از این تحقیق، علل و پیامدهای چندهمسری را از زوایای مختلف مورد بررسی قرار داده و نکات زیر به‌عنوان نتیجه‌گیری اصلی ارائه می‌شود.

یافته‌های این بخش از تحقیق نشان می‌دهد در ازدواج‌های سنتی مردان نسبت به ازدواج‌های مدرن زودتر به چندهمسری روی می‌آورند. دلیل این تفاوت این است که در مناطق سنتی، انتخاب همسر

عمدتاً توسط خانواده مرد انجام می‌شود و همسر براساس معیارهای خانواده مرد انتخاب می‌شود؛ درحالی‌که معیارهای خود مرد در درجه دوم اهمیت قرار دارد. برخی از مردان پس از دستیابی به استقلال، از مراسم ازدواج و زندگی مشترک خود لذت نمی‌برند و به دنبال فرصتی هستند تا ازدواجی ایده‌آل و مطابق میل خود داشته باشند. به همین دلیل، تمایل به ازدواج مجدد پیدا می‌کنند تا این فرصت ازدست‌رفته را تجربه کنند. یافته‌های این بخش تحقیق با نتایج تحقیقات رضازاده (۱۳۸۷) و اسماعیلی و همکاران (۱۳۹۸) مطابقت دارد. تحقیقات مذکور نیز ازدواج سنتی را یکی از عوامل مردان برای چندهمسری معرفی کرده‌اند.

می‌یابد. در چنین شرایطی، تعدد زوجات پاسخی اجتماعی به نیاز زنان بدون همسر تلقی می‌شود (قربد، ۱۳۸۸: ۹۸).

در جریان مصاحبه‌ها، برخی از مردان چندهمسری خود را به‌عنوان پیروی از سنت پیامبر می‌دانند. این افراد با استناد به آیاتی از قرآن که اجازه ازدواج با چهار زن را مطرح کرده، باور دارند که چندهمسری جایگاه شرعی دارد. این باورها و اعتقادات نقش مهمی در انتخاب همسر ایفا می‌کنند؛ زیرا در ریشه‌های فرهنگی، مذهبی و سنتی جامعه‌ای که فرد در آن پرورش یافته، جای گرفته‌اند. یافته‌های پژوهش با نتایج تحقیقات علینقیان و روستاخیز (۱۳۹۷) و اسماعیلی و همکاران (۱۳۹۸) همخوانی دارد.

در میان مردان مشارکت‌کننده در این تحقیق، یکی از عوامل در گرایش به چندهمسری، نارضایتی جنسی و عاطفی از ازدواج نخست بود. این نارضایتی بیشتر در میان مردان جوان و دارای میل جنسی فعال‌تر مشاهده شد. یافته‌های این بخش از پژوهش با نظریه مردسالاری هم‌راستا است. در جوامعی که ساختار قدرت به‌صورت مردمحور تنظیم شده و تبعیض جنسیتی نهادینه گردیده است، مردان در رأس هرم قدرت قرار دارند و از امتیازات اجتماعی، اقتصادی و حقوقی بیشتری برخوردارند. در این نظام اجتماعی، زنان اغلب به‌عنوان جنس دوم و تابع شناخته می‌شوند و در معرض اشکال مختلف سلطه و محرومیت قرار دارند. بر اساس این دیدگاه، تصمیم مردان به چندهمسری نه تنها واکنشی به نیازهای ارضا نشده؛ بلکه تداوم همان ساختار سلطه‌گرانه‌ای است که اختیار تعیین سرنوشت زنان را به مردان تفویض می‌کند.

براساس بررسی تمامی عوامل تأثیرگذار بر پدیده چندهمسری در مردان، می‌توان نتیجه گرفت که یک عامل به‌تنهایی سبب بروز این پدیده نمی‌شود؛ بلکه مجموعه‌ای از عوامل مختلف در تعامل با یکدیگر، سبب گرایش مردان به چندهمسری می‌شوند. این عوامل در افراد مختلف به‌صورت متفاوتی عمل

یکی از عوامل گرایش برخی مردان به چندهمسری، شرایط شغلی خاصی است که آنان را ناگزیر از اقامت دور از خانواده می‌سازد. برخی مشارکت‌کنندگان اظهار داشتند که به دلیل کار، در مناطق دورافتاده یا شهرهای دیگر ساکن شده‌اند و این جدایی طولانی، به چندهمسری آن‌ها انجامیده است. در افغانستان، فقر و بیکاری، مردان را به مهاجرت کاری به شهرها یا کشورهای همسایه مانند ایران و پاکستان وامی‌دارد. در این شرایط، نیازهای عاطفی و جنسی پاسخ‌نیافته و دوری از خانواده، زمینه ازدواج دوم را به‌ویژه در محل کار یا اقامت جدید، فراهم می‌کند.

یکی از موارد که برخی از مصاحبه‌شوندگان در این تحقیق علل چندهمسری خود بیان کردند، علاقه داشتن فرزندان بیشتر، به‌ویژه پسران است. با توجه به اینکه ساختار طایفه‌ای و روحیه جنگاوری هنوز در جامعه افغانستان وجود دارد، داشتن پسر به‌عنوان تداوم‌دهنده خانواده تلقی شده و دختران از نظر ارزش و اهمیت جایگاه پسران را ندارند. زمانی که یک زوج وارثی پسر نداشته باشد، خانواده، اقوام و دوستان اغلب مرد را تشویق می‌کنند تا برای ایجاد وارث پسر، به ازدواج مجدد روی آورد. همچنان می‌توان گفت رقابت‌های قومی و قبیله‌ای که در جامعه افغانستان وجود دارد و ضرورت نیروی فیزیکی مردان برای دفاع نیز ازجمله موضوعات مهم مردم افغانستان در ازدواج مجدد است. در این جامعه، برای حل منازعات کمتر به محاکم قانونی مراجعه می‌شود و بیشتر مردم سعی می‌کنند قضایایشان را خود حل کنند؛ بنابراین اگر تعداد مردان در یک طایفه کم باشد، احتمال موفقیت در نبردهای نظامی نیز کمتر می‌شود و داشتن تعداد زیادی پسر به حل این چالش‌ها کمک می‌کند. یافته‌های این بخش با نظریه فزونی عدد زنان بر مردان هم‌سو است. امبر و امبر معتقدند عدم توازن جنسیتی، به‌ویژه در پی جنگ‌ها، از عوامل پیدایش و پایداری چندزنی است؛ زیرا مردان بیشتر در میدان نبرد کشته می‌شوند و شمار مردان بالغ کاهش

می‌کنند؛ به‌طوری‌که ممکن است یک یا چند عامل در مردی تأثیر بیشتری داشته باشد و در دیگری کمتر یا برعکس.

پیامدهای چندهمسری برای مردان متفاوت است. در میان شرکت‌کنندگان این پژوهش، تنها تعداد اندکی از مردان چندهمسر اظهار داشتند که با وجود پیچیدگی‌های مالی و عاطفی، از زندگی خود احساس رضایت دارند. بیشتر افرادی که همسر اولشان بچه‌دار نشده و در ازدواج مجدد با همسر اول مشورت کرده و حتی گاهی با رضایت او همسر دوم را برگزیده‌اند، کمتر از جنجال و تنش در خانواده‌شان گزارش داده‌اند و می‌توان گفت که این خانواده‌ها از زندگی نسبتاً رضایت‌بخشی برخوردارند. در مقابل، مردانی که بدون عذر موجه یا بدون مشورت با همسر اول، اقدام به ازدواج مجدد کرده‌اند و گاه حتی تا زمان ورود همسر دوم به خانه همسر اول را از ازدواج جدید مطلع نکرده‌اند، در خانواده‌هایشان تنش و نارضایتی زیادی را تجربه می‌کنند. بیشتر مردان شرکت‌کننده این تحقیق، چندهمسری را عامل افزایش تنش خانوادگی، رقابت ناسالم، چشم‌وهم‌چشمی و درنهایت افزایش خشونت، اضطراب و افسردگی خود و سایر اعضای خانواده می‌دانند. گاهی این فشارها به حدی می‌رسد که مرد خانواده از زندگی خسته می‌شود و آرزو می‌کند که ای‌کاش هیچ همسری نداشت. یافته‌های سلامت روانی تحقیق با پژوهش‌های غفار مقدم (۱۳۹۴)، محمدی و اسکانی (۱۳۹۴)، همخوانی دارد. نتایج این تحقیقات نشان می‌دهد که چندهمسری با افزایش تنش خانوادگی، رقابت ناسالم و چشم‌وهم‌چشمی، باعث افزایش خشونت و افسردگی در میان مردان شده و سلامت روانی خانواده را تهدید می‌کند.

بسیاری از مردان شرکت‌کننده در این تحقیق بیان کرده‌اند که در ازدواج چندهمسری، تأمین نیازهای مالی و جلب رضایت تمام اعضای خانواده برای مردان پیچیده و دشوار است. در جامعه فقیر افغانستان، اغلب مردان چندهمسر توانایی تأمین

تمامی نیازهای ضروری همسران و فرزندان خود را ندارند و چندهمسری را عاملی برای کاهش رفاه خانواده و افزایش مسؤولیت‌ها و مشکلات خود می‌دانند. برخی از مردان چندهمسر از وضعیت بد اقتصادی خود شکایت دارند و معتقدند چندهمسری سبب می‌شود تا همسران کمتر به شرایط اقتصادی خانواده توجه کنند و هریک بر افزایش هزینه‌ها تمرکز داشته باشند؛ این مسأله فشار بیشتری بر مردان وارد می‌کند. یافته‌های این بخش تحقیق با نتایج تحقیقات گیرایی (۲۰۱۷) و فاروق و همکاران (۲۰۲۱) هم‌سو است. این پژوهش‌ها نشان داد که در خانواده‌های چندهمسر، عدم توانایی مرد در تأمین نیازهای اقتصادی چند خانواده، غالباً به نارضایتی‌های عمیق، تعارضات زناشویی و اختلال در روابط خانوادگی منجر می‌شود.

با استناد به نتایج پژوهش‌های انجام شده و یافته‌های این تحقیق می‌توان گفت که چندهمسری در عمل پیامدهای پیچیده‌ای دارد که فراتر از مسائل مالی و جنبه‌های دینی است. بسیاری از این مردان پس از ازدواج‌های متعدد، با پشیمانی و احساس بار سنگین مسؤولیت مواجه شده‌اند، به‌گونه‌ای که برخی حتی آن را بزرگ‌ترین اشتباه زندگی خود عنوان کرده‌اند؛ بنابراین، ضروری است که پیش از ورود به چندهمسری، جنبه‌های مختلف آن به‌دقت سنجیده شود تا از پیامدهای ناگوار آن جلوگیری گردد.

براساس یافته‌های تحقیق، پیشنهادی زیر جهت کاهش پیامدهای منفی چندهمسری و مدیریت بهتر آن ارائه می‌شود: تحلیل جامعه‌شناختی پیامدهای چندهمسری بر مردان، زنان و فرزندان خانواده چندهمسر. مطالعات مقایسه‌ای میان مناطق مختلف یا کشورهای اسلامی با هدف شناسایی الگوهای متنوع در تجربه چندهمسری. واکاوی گفتمان‌های دینی و فقهی در مشروعیت‌بخشی به چندهمسری. ارائه سیاست‌گذاری اجتماعی در جهت کاهش آسیب‌های ساختاری چندهمسری و تقویت حمایت‌های نهادی از خانواده‌های چندهمسر.

منابع مالی

پژوهش حاضر بدون حمایت مالی از سوی نهادها یا سازمان‌های خاص انجام شده است.

سهم نویسندگان

این مقاله برگرفته از رساله دکتری نویسنده اول است. ترکیب نویسندگان و میزان مشارکت آنان در تدوین رساله و نگارش این مقاله کاملاً یکسان بوده است.

تعارض منافع

هیچ‌گونه تعارض منافی در ارتباط با این پژوهش وجود ندارد.

تشکر و قدردانی

نویسندگان مراتب سپاس و قدردانی خود را از تمامی مشارکت‌کنندگان، داوران محترم و سردبیر گرامی نشریه به دلیل همکاری، راهنمایی و حمایت‌های ارزشمند علمی ابراز می‌دارند.

منابع

<https://doi.org/10.22051/jwsps.2023.39764.2595>

رضازاده، علی (۱۳۸۷). *بررسی عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر چندهمسری مردان در منطقه باشت از توابع شهرستان گچساران* (پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشگاه پیام نور).

زکی‌زاده، مرضیه (۱۳۹۳). *بررسی فقهی و حقوقی چندهمسری در ایران و کشورهای اسلامی*. تهران: خرسندی.

شهابی‌نژاد، طیب (۱۴۰۱). *مطالعه علل گرایش به تعدد زوجات (مورد مطالعه: اقوام ساکن در شهرستان کهنوج واقع در جنوب شرق استان کرمان)* (پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشگاه اصفهان).

عسکری ندوشن، عباس؛ روحانی، علی و قرقچیان، زهرا (۱۳۹۹). *مطالعه بسترهای مردسالارانه رویداد ازدواج زود هنگام در میان زنان مهاجر افغان مقیم شهر یزد*. *مجله مطالعات اجتماعی ایران*، ۱۳ (۴) (دومین ویژه‌نامه یزد)، ۷۸-۱۱۰.

<https://doi.org/10.22034/jss.2019.47855>

علی‌پور، محمد؛ حسن‌نیا، صادق؛ بدیعی، سیما و عبدالحی، زینب (۱۴۰۳). *تدوین الگوی*

اسماعیلی، قاسم؛ افشانی، سید علیرضا؛ فلاح، محمدحسین و وزیری، سعید (۱۳۹۸). *کاوشی کیفی از علل و زمینه‌های شکل‌گیری چندهمسری مردان*. *پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی*، ۹ (۳۴)، ۸۲-۶۳.

https://www.socialpsychology.ir/article_95513_436941e01ba4bc73d6834f64bcb907a5.pdf

بهروان، حسین (۱۴۰۳). *تبیین زن‌آزاری با تأکید بر نقش میانجی‌گری نگرش به حقوق و تکالیف زوجین در مدل حداقل مربعات جزئی*. *جامعه‌شناسی نهادهای اجتماعی*، ۱۱ (۲۳)، ۱۵۳-۱۲۱.

<https://doi.org/10.22080/ssi.2024.26775.2174>

حاتمی، علی (۱۳۹۳). *بررسی و نقد کتاب خانواده در قرن بیست‌ویکم از نگاه جامعه‌شناسان ایرانی و غربی*. *نقد کتاب علوم اجتماعی*، ۱۱ (۳)، ۱۱۵-۱۳۰.

رحمانیان، ملیحه؛ ظهیری‌نیا، مصطفی و رستگار، یاسر (۱۴۰۲). *مطالعه پدیدارشناختی تجربه زیسته زنان در خانواده‌های چندهمسری*. *مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان*، ۲۱ (۴)، ۱۰۱-۱۳۵.

<https://doi.org/10.30495/jzv.2024.3282.0.4125>

گیدنز، آنتونی (۱۳۸۶). *جامعه‌شناسی*. ترجمه حسن چاوشیان. تهران: نشر نی.

محمدی، نعیم و آسکانی، خان محمد (۱۳۹۴). مطالعه سلامت روانی مردان با تأکید بر سنت چندهمسری در شهرستان سرباز. زن در فرهنگ و هنر، ۷(۲)، ۲۶۸-۲۵۷.

<https://doi.org/10.22059/jwica.2015.57579>

محمدی، نعیم و آسکانی، خان محمد (۱۳۹۵). بررسی جامعه‌شناختی تأثیر ساختار خانواده بر سلامت اجتماعی مردان. تحقیقات فرهنگی ایران، ۹(۴)، ۸۹-۱۱۴.

<https://doi.org/10.22035/ijcr.2017.315>

ناطق، محمد (۱۳۹۸). *ارزش‌ها و نگرش‌های مردم افغانستان در حوزه زنان و خانواده* (پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی).

نصرتی، رضا (۱۴۰۰). *بررسی علل گرایش مردان به چندهمسری در شهرستان فنوج* (پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشگاه پیام نور).

Abd Razak, M. A., Amin, A. S., & Mohd, I. H. (2021). Adjustment of polygamous husbands. *International Journal of Academic Research in Business and Social Science*, 11(6), 891-900. <http://dx.doi.org/10.6007/IJARBS/v11-i6/10220>

Alinaghian, S. and Roustakhiz, B. (2018). A phenomenological study on poly-

شکل‌گیری خانواده‌های چندهمسر در استان سیستان و بلوچستان: مطالعه‌ای به روش بنیادبخشی نظریه. *پژوهش‌های کیفی در علوم رفتاری*، ۳(۱)، ۹۷-۱۱۲.

<https://doi.org/10.22077/qrebs.2024.8026.1055>

علینقیان، شیوا و روستا خیز، بهروز (۱۳۹۷). فهم پدیدارشناختی چندهمسری در میان بلوچ‌های ساکن شهرستان چابهار. *پژوهش‌های انسان‌شناسی ایران*، ۸(۱)، ۱۱۷-۹۵.

<https://doi.org/10.22059/ijar.2018.70510>

غفار مقدم، فریده (۱۳۹۴). *مقایسه سلامت روان، کیفیت زندگی زناشویی و رضایت از زندگی در مردان چندهمسری و تک‌همسری شهر یاسوج* (پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت).

فرید، محمدصادق (۱۳۸۷). *درآمدی بر خانواده و نظام خویشاوندی*، چاپ دوم، تهران: دانژه.

فیض‌اللهی، علی؛ رضایی نسب، زهرا و حمیدی، منا (۱۴۰۳). دلالت‌های معنایی چندهمسری در نظام معنایی مرد (مورد مطالعه: مردان چندهمسر شهرستان باوی). *زن و جامعه*، ۱۶(۶۱)، ۵۷-۷۶.

amy as a family structure in Chabhar, Balochistan. *Iranian Journal of Anthropological Research*, 8(1), 95-117 [In Persian].

<https://doi.org/10.22059/ijar.2018.70510>

Alipour, M., Hasan Niya, S., Badie, S. and Abdullahi, Z. (2024). Development of a model for the formation of po-

- lygamous families in Sistan and Baluchistan Province: A study using the grounded theory approach. *Qualitative Research in Behavioral Sciences (QRBS)*, 3(1), 97-112 [In Persian].
<https://doi.org/10.22077/qrebs.2024.8026.1055>
- Al-Krenawi, A., Graham, J. R., & Al Gharai-beh, F. (2011). A comparison study of psychological, family function marital and life satisfactions of polygamous and monogamous women in Jordan. *Community mental health journal*, 47, 594-602.
<https://doi.org/10.1007/s10597-011-9405-x>
- Al-Sharfi, M. A. (2017). *The effect of family structure on adolescents in saudi arabia: a comparison between adolescents from monogamous and polygamous families* (Doctoral dissertation, University of Lincoln).
- Askari, A., Rohani, A. and Gergichian, Z. (2019). Patriarchal contexts of female early marriage among Afghan migrants in the city of Yazd. *Journal of Iranian Social Studies*, 13(4), 78-110 [In Persian].
<https://doi.org/10.22034/jss.2019.47855>
- Attride-Stirling, J. (2001). Thematic networks: An analytic tool for qualitative research. *Qualitative Research*, 1(3), 385-405.
<https://doi.org/10.1177/146879410100100307>
- Behravan, H. (2024). Explanation of female abuse with emphasis on the mediating role of the attitude towards the rights and duties of spouses by partial least square model. *Sociology of Social Institutions*, 11(23), 121-153 [In Persian].
<https://doi.org/10.22080/ssi.2024.26775.2174>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
<http://dx.doi.org/10.1191/1478088706qp0630a>
- Din, F. U., ur Rahman, K., & Ahmed, K. (2024). Impact of polygamous marriages on marital ties and family relationships in district Battagram of Khyber Pakhtunkhwa, Pakistan. *Pakistan Social Sciences Review*, 8(3), 436-447.
[https://doi.org/10.35484/pssr.2024\(8-III\)33](https://doi.org/10.35484/pssr.2024(8-III)33)
- Ekerbiçer, H. Ç., Resim, S., Efe, E., Bahar, M. R., Altunören, Ö., Küçükdurmaz, F., & Benlioğlu, C. (2016). A comparison of sexual function, psychological status, and sociodemographic characteristics of turkish men within polygamous and monogamous marriages. *Balkan Medical Journal*, 33(4), 383-389.
<https://doi.org/10.5152/balkanmedj.2016.16459>

- Esmaeili, G., Afshani, S., Fallah, M. and Vaziri, S. (2019). Qualitative exploration of the causes and context of men's polygamy. *Social Psychology Research*, 9(34), 63-82 [In Persian].
- Farbad, M. S. (2008). *An introduction to family and kinship system* (2nd ed.). Tehran: Danjeh [In Persian].
- Feizolahi, A., Rezaeinasab, Z., & Hamidi, M. (2024). Semantic implications of polygamy in man's semantic system (case study: polygamous men of Bavi's county). *Quarterly Journal of Woman and Society*, 16(61), 57-67 [In Persian].
<https://doi.org/10.30495/jzv.2024.32820.4125>
- Gbeneneh, D., Agada, O., Onumbu, C. I., Deekina, N., Deekor, B. D., Dornu, R. K. & Igoma, P. S. (2024). Polygamy and educational attainment of children in a rural community in Rivers State, Nigeria. *Journal of Health, Applied Sciences and Management*, 8(1), 134-142. DOI: [10.5281/zenodo.7575769](https://doi.org/10.5281/zenodo.7575769)
- Ghaffar-Moghadam, F. (2015). A comparison of mental health, marital quality of life, and life satisfaction between polygamous and monogamous men in Yasuj city (Master's thesis, Islamic Azad University, Marvdasht Branch). [In Persian].
- Giddens, A. (2007). *Sociology* (H. Chavoshian, Trans.). Tehran: Ney Publishing [In Persian].
- Gwirayi, C. (2017). Experiences of Shona men in polygamous marriages in ward four of Chivi District, Masvingo Province, Zimbabwe. *Journal of Pan African Studies*, 10(1), 25-40. Retrived from <http://jpanafrican.org/docs/vol10no1/10.1-4-Christinah.pdf>
- Hatami, A. (2014). A review and critique of the book "family in the twenty-first century" from the perspective of Iranian and Western sociologists. *Book Review of Social Sciences*, 1(3), 115-130 [In Persian]. https://www.socialpsychology.ir/article_95513_436941e01ba4bc73d6834f64bcc907a5.pdf
- Mohammadi, N. and Askani, K. M. (2015). The polygamy as a cultural tradition in Sarbaz city. *Journal of Woman in Culture and Arts*, 7(2), 257-268 [In Persian].
<https://doi.org/10.22059/jwica.2015.57579>
- Mohammadi, N. and Askani, K. M. (1395). The sociological study of the effect of family structure on social health of males. *Journal of Iranian Cultural Research*, 9(4), 89-114 [In Persian].
<https://doi.org/10.22035/ijcr.2017.315>
- Muradi, H., & Nordin, R. (2019). Polygamy and Its wisdom in Islam: The law and customary practice in Afghanistan. *Journal of Asian and African Social Science and Humanities*, 5(1), 18-30.

- <https://aarcentre.com/ojs3/index.php/jaash/article/view/156/388>
- Naseer, S., Farooq, S., & Malik, F. (2021). Causes and consequences of polygamy: An understanding of coping strategies by co-wives in polygamous marriage. *ASEAN Journal of Psychiatry*, 22(9), 1-10.
- <https://doi.org/10.54615/2231-7805.47221>
- Nateqi, M. (2019). *Values and attitudes of the Afghan people regarding women and family* (Master's thesis, Allameh Tabataba'i University). [In Persian].
- Nosrati, R. (2021). *An investigation of the causes of men's tendency toward polygamy in Fanuj County* (Master's thesis, Payame Noor University). [In Persian].
- Rahmanian, M., Zahirinia, M. and Rastegar, Y. (2023). Phenomenological study of women's lived experience in polygamous families. *Women's Studies Sociological and Psychological*, 21(4), 101-135 [In Persian].
- <https://doi.org/10.22051/jwsps.2023.39764.2595>
- Rezazadeh, A. (2008). *An investigation of the economic, social, and cultural factors influencing men's polygamy in the Basht region of Gachsaran County* (Master's thesis, Payame Noor University). [In Persian].
- Royin, M. (2023). Factors and consequences of polygamy in Afghanistan. *Sprin Journal of Arts, Humanities and Social Sciences*, 2(07), 61-70. [10.55559/sjahss.v2i07.124](https://doi.org/10.55559/sjahss.v2i07.124)
- Sabooury, H., & Yassari, N. (2005). *Family structures and family law in Afghanistan: A report of the fact-finding mission to Afghanistan January-March 2005*. Retrived from https://www.mpipriv.de/1187092/mpireport_on_family_structures_and_family_law_in_afghanistan.pdf
- Shahabi-Nejad, T. (2022). *A study of the causes of the tendency toward polygamy (Case study: Ethnic groups living in Kahnuj County, southeastern Kerman Province)* (Master's thesis, University of Isfahan). [In Persian].
- Slonim-Nevo, V. E. R. E. D., & Al-Krenawi, A. (2006). Success and failure among polygamous families: The experience of wives, husbands, and children. *Family Process*, 45(3), 311-330.
- <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.2006.00173.x>
- Zakizadeh, M. (2014). *A jurisprudential and legal study of polygamy in Iran and Islamic countries*. Tehran: Khorsandi. [In Persian].